Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

23 päivänä marraskuuta 2017 *

Kilpailu – SEUT 101 artikla – Yritysten väliset sopimukset – Huoltoasemia pitävien yritysten ja öljy-yhtiöiden väliset liikesuhteet – Pitkäaikainen polttoaineiden yksinostosopimus – Päätös, jossa Euroopan komissio määrää yrityksen sitoumukset velvoittaviksi – Komission sitoumuksia koskevan päätöksen sitovuus kansallisiin tuomioistuimiin nähden – Asetuksen (EY) N:o 1/2003 9 artiklan 1 kohta ja 16 artiklan 1 kohta

Asiassa C-547/16,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Tribunal Supremo (ylin yleinen tuomioistuin, Espanja) on esittänyt 18.10.2016 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 28.10.2016, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Gasorba SL,

Josefa Rico Gil ja

Antonio Ferrándiz González

vastaan

Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja L. Bay Larsen sekä tuomarit J. Malenovský, M. Safjan, D. Šváby (esittelevä tuomari) ja M. Vilaras,

julkisasiamies: J. Kokott,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Gasorba SL, Josefa Rico Gil ja Antonio Ferrándiz González, edustajinaan D. García Riquelme, procurador, A. Hernández Pardo, abogado, sekä L. Ruiz Ezquerra, abogada,

– Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA, edustajinaan A. Requeijo Pascua ja P. Arévalo Nieto, abogados, sekä M. Villarrubia García, abogada,

* Oikeudenkäyntikieli: espanja.

– Espanjan hallitus, asiamiehenään A. Gavela Llopis,

– Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze ja R. Kanitz,

– Euroopan komissio, asiamiehinään F. Castilla Contreras, F. Jimeno Fernández ja C. Urraca Caviedes,

kuultuaan julkisasiamiehen 14.9.2017 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee [SEUT 101] ja [SEUT 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 16 artiklan sekä SEUT 101 artiklan 3 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Gasorba SL, Josefa Rico Gil ja Antonio Ferrándiz González (jäljempänä yhdessä Gasorba ym.) sekä Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA (jäljempänä Repsol) ja jossa on kyse huoltoaseman vuokrasopimuksen, johon liittyy yksinostovelvoite, pätevyydestä SEUT 101 artiklan kannalta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Asetuksen N:o 1/2003 johdanto-osan 13 ja 22 perustelukappale ovat sanamuodoltaan seuraavat:

”(13) Jos yritykset esittävät komissiolle sopimuksen tai käytännön kieltämiseen mahdollisesti johtavan menettelyn yhteydessä sitoumuksia komission huolenaiheiden poistamiseksi, komission olisi voitava tehdä päätöksiä, joiden mukaan sitoumukset ovat asianomaisia yrityksiä velvoittavia. Sitoumuksia koskevissa päätöksissä tulisi todeta, että komission jatkotoimille ei ole enää perusteita, ilman että todetaan, onko määräyksiä rikottu tai rikotaanko niitä vielä. Sitoumuksia koskevat päätökset eivät vaikuta kilpailuviranomaisten ja jäsenvaltioiden tuomioistuinten valtuuksiin tehdä tällaista toteamusta ja päättää tapauksesta. Sitoumuksia koskevat päätökset eivät sovellu asioihin, joissa komissio aikoo määrätä sakkoja.

– –

(22) Oikeusvarmuuden ja yhteisön kilpailusääntöjen yhtenäisen soveltamisen takaamiseksi rinnakkaisen toimivallan järjestelmässä on ristiriitaisten päätösten tekemistä vältettävä. Tämän vuoksi on tärkeää selventää [unionin] tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaisesti, millaiset vaikutukset komission päätöksillä ja menettelyillä on tuomioistuimiin ja jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisiin. Komission tekemät sitoumuksia koskevat päätökset eivät vaikuta tuomioistuinten ja jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten toimivaltaan soveltaa [SEUT 101] ja [SEUT 102] artiklaa.”

4 Saman asetuksen 6 artiklassa, jonka otsikko on ”Kansallisten tuomioistuinten toimivalta”, säädetään seuraavaa:

”Kansallisilla tuomioistuimilla on toimivalta soveltaa [SEUT 101] ja [SEUT 102] artiklaa.”

5 Saman asetuksen 9 artiklan, jonka otsikko on ”Sitoumukset”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos komissio aikoo tehdä päätöksen, jossa rikkominen määrätään lopetettavaksi, ja kun asianomaiset yritykset esittävät sitoumuksia, joiden tarkoituksena on poistaa komission ennakkoarvioinnissaan niille esittämät huolenaiheet, komissio voi päätöksellään määrätä kyseisten sitoumusten noudattamisen yritystä velvoittavaksi. Päätös voidaan tehdä määräajaksi ja päätöksessä on todettava, ettei komission jatkotoimille ole enää perusteita.”

6 Asetuksen N:o 1/2003 15 artiklan, jonka otsikko on ”Yhteistyö kansallisten tuomioistuinten kanssa”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jäsenvaltioiden tuomioistuimet voivat [SEUT 101] tai [SEUT 102] artiklan soveltamismenettelyjen yhteydessä pyytää komissiota toimittamaan niille sen hallussa olevia tietoja tai sen lausuntoa yhteisön kilpailusääntöjen soveltamiseen liittyvissä kysymyksissä.”

7 Asetuksen N:o 1/2003 16 artiklan, jonka otsikko on ”Yhteisön kilpailuoikeuden yhtenäinen soveltaminen”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kun kansalliset tuomioistuimet antavat ratkaisuja [SEUT 101] tai [SEUT 102] artiklan nojalla sopimuksista, päätöksistä tai menettelytavoista, joista komissio on jo tehnyt päätöksen, ne eivät voi tehdä päätöksiä, jotka olisivat ristiriidassa komission tekemän päätöksen kanssa. Niiden on myös vältettävä tekemästä päätöksiä, jotka olisivat ristiriidassa päätöksen kanssa, jota komissio harkitsee jo käynnistämässään menettelyssä. Kansallinen tuomioistuin voi tässä tarkoituksessa arvioida, onko sen käsittely keskeytettävä. Tämä velvoite ei vaikuta [SEUT 267] artiklan mukaisiin oikeuksiin ja velvoitteisiin.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

8 Rico Gil ja Ferrándiz González tekivät 15.2.1993 Repsolin kanssa kaksi sopimusta.

9 Sopimuksista ensimmäinen on ”käyttö- ja tuotto-oikeussopimus”, jolla Rico Gil ja Ferrándiz González luovuttivat Repsolille Orbassa (Espanja) sijaitsevan maa-alueen ja sille sijoitetun huoltoaseman esineoikeudellisen käyttö- ja tuotto-oikeuden sekä siirsivät Repsolille huoltoasematoimintaan myönnetyn toimiluvan 25 vuoden ajaksi.

10 Sopimuksista toinen on ”huoltoasematoiminnan harjoittamisen luovutuksesta, liiketoimintakokonaisuuden vuokrauksesta ja yksinostovelvoitteesta tehty sopimus” (jäljempänä vuokrasopimus), jolla Repsol vuokrasi maa-alueen ja huoltoaseman Ferrándiz Gonzálezille 25 vuodeksi 10 000 Espanjan pesetan (ESP) (noin 60 euroa) kuukausivuokralla.

11 Rico Gil, Ferrándiz González ja heidän kaksi lastaan perustivat 12.11.1994 yhtiön Gasorba, joka tuli Repsolin suostumuksella Rico Gilin ja Ferrándiz Gonzálezin tilalle näiden Repsolin kanssa tekemien sopimusten osapuoleksi.

12 Vuokrasopimuksen perusteella vuokralaiset olivat koko vuokrasopimuksen voimassaoloajan velvollisia ostamaan polttoaineet yksinomaan Repsolilta, joka julkaisi säännöllisesti polttoaineiden enimmäismyyntihinnat, joista vuokralaisilla oli mahdollisuus myöntää alennuksia, jotka vähennettiin näiden provisiosta ja jotka eivät pienentäneet Repsolin tuloja.

13 Komissio aloitti SEUT 101 artiklan mukaisen menettelyn Repsolia vastaan. Ennakkoarvioinnin perusteella komissio katsoi pitkäaikaisten yksintoimitussopimusten, pääasian asianosaisia sitovat sopimukset mukaan lukien, aiheuttavan kilpailuongelmia SEUT 101 artiklan kannalta, sillä niillä saatetaan aiheuttaa tuntuva ”markkinoita sulkeva vaikutus” polttoaineiden vähittäismarkkinoilla Espanjassa.

14 Repsol vastasi komission ennakkoarviointiin esittämällä komissiolle sitoumuksia, joissa se erityisesti ilmoitti olevansa valmis olemaan tekemättä jatkossa uusia pitkäaikaisia yksinoikeussopimuksia, tarjoamaan kyseessä oleville huoltoasemille taloudellisia kannustimia, jotta nämä lopettaisivat nykyiset Repsolin kanssa tekemänsä pitkäaikaiset toimitussopimukset ennenaikaisesti, sekä sitoutumaan siihen, ettei Repsol osta tietyn ajanjakson aikana sellaisia itsenäisiä huoltoasemia, joille se ei vielä toimita polttoaineita.

15 Komissio määräsi sitoumukset velvoittaviksi [SEUT 101] artiklan soveltamisesta (Asia COMP/B-1/38.348 – Repsol CPP) 12.4.2006 tekemällään päätöksellä 2006/446/EY (EUVL 2006, L 176, s. 104; jäljempänä sitoumuksia koskeva päätös).

16 Päätöksen päätösosan sanamuoto on seuraavaa:

”1 artikla

Sitoumukset – – velvoittavat [Repsolia].

2 artikla

Menettely asiassa päätetään.

3 artikla

Tätä päätöstä sovelletaan sen [Repsolille] tiedoksiantamisen päivästä lukien 31.12.2011 saakka.

4 artikla

Tämä päätös on osoitettu [Repsolille].”

17 Mainitun päätöksen tekemisen jälkeen Gasorba ym. nostivat 17.4.2008 Juzgado de lo Mercantil nº 4 de Madridissa (Madridin neljäs kauppatuomioistuin, Espanja) Repsolia vastaan kanteen, jossa vaadittiin, että vuokrasopimus todetaan pätemättömäksi, koska se on SEUT 101 artiklan vastainen, ja että Repsol velvoitetaan korvaamaan kyseisen sopimuksen soveltamisesta aiheutunut vahinko.

18 Kanne kuitenkin hylättiin kyseisen tuomioistuimen 8.7.2011 antamalla tuomiolla, ja Audiencia Provincial de Madrid (Madridin maakunnallinen ylioikeus, Espanja) vahvisti tämän tuomion 27.1.2014 antamallaan tuomiolla.

19 Gasorba ym. tekivät kassaatiovalituksen Tribunal Supremoon (ylin yleinen tuomioistuin, Espanja), koska ne katsoivat, että sitoumuksia koskeva päätös ei estäisi kansallista tuomioistuinta toteamasta päätöksessä tarkoitettua sopimusta pätemättömäksi SEUT 101 artiklan rikkomisen johdosta.

20 Viimeksi mainittu tuomioistuin on epävarma kansallisten tuomioistuinten toimivallan laajuudesta asetuksen N:o 1/2003 9 ja 16 artiklan soveltamisen kannalta. Se toteaa tältä osin, että komissio näyttää minimoineen sitoumuksia koskevan päätöksensä vaikutukset toteamalla Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Barcelonan (Barcelonan toinen kauppatuomioistuin, Espanja) asiassa, jossa annettiin 27.3.2014 määräys Bright Service (C-142/13, ei julkaistu, EU:C:2014:204), asetuksen N:o 1/2003 15 artiklan nojalla esittämän pyynnön johdosta 8.7.2009 antamassa lausunnossaan, että tämä päätös ei ole esteenä

arvioinneille, joita komissio voi tehdä myöhempien tutkimusten ja uusien tosiseikkojen perusteella. Päätös ei ole myöskään esteenä arvioinnille, joka kansallisen tuomioistuimen on tehtävä. Komission mukaan asetuksen N:o 1/2003 9 artiklan perusteella annettujen päätösten ainoana tarkoituksena on määrätä osapuolten kilpailuongelmien ratkaisemiseksi antamat sitoumukset kyseisiä yrityksiä velvoittaviksi ottamatta kantaa siihen, onko SEUT 101 tai SEUT 102 artiklaa rikottu tai jatkuuko rikkominen edelleen.

21 Tässä tilanteessa Tribunal Supremo on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1. Estääkö [sitoumuksia koskeva päätös] asetuksen [N:o 1/2003] 16 artiklan – – perusteella kansallista tuomioistuinta toteamasta päätöksessä tarkoitettuja sopimuksia pätemättömiksi yksinostovelvoitteen keston vuoksi, vaikka ne voitaisiin todeta pätemättömiksi muista syistä, esimerkiksi siksi, että toimittaja asettaa ostajalle (tai jälleenmyyjälle) vähimmäismyyntihinnan?

2. Jos edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi, voidaanko katsoa, että pitkäaikaisille sopimuksille, joita sitoumuksia koskeva päätös koskee, on kyseisellä päätöksellä myönnetty SEUT 101 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu yksittäispoikkeus?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään lähinnä, onko asetuksen N:o 1/2003 16 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että se on esteenä sille, että kansallinen tuomioistuin toteaa yritysten välisen sopimuksen SEUT 101 artiklan 2 kohdan nojalla pätemättömäksi, kun komissio on aiemmin hyväksynyt tätä sopimusta koskevia sitoumuksia ja määrännyt ne velvoittaviksi tämän asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaisesti tekemällä päätöksellään.

23 Asetuksen N:o 1/2003 6 artiklasta, luettuna saman asetuksen johdanto-osan 22 perustelukappaleen valossa, ilmenee, että unionin kilpailuoikeuden soveltaminen perustuu rinnakkaisen toimivallan järjestelmään, jossa sekä komissio että kansalliset kilpailuviranomaiset ja kansalliset tuomioistuimet voivat soveltaa SEUT 101 ja SEUT 102 artiklaa.

24 Unionin kilpailuoikeuden yhtenäinen soveltaminen taataan erityisesti asetuksen N:o 1/2003 16 artiklan 1 kohdassa, jonka mukaan kansalliset tuomioistuimet eivät voi tehdä päätöksiä, jotka olisivat ristiriidassa komission sellaisen päätöksen kanssa, jonka se on tehnyt asetuksen N:o 1/2003 perusteella käynnistetyssä menettelyssä.

25 Mainitun asetuksen 9 artiklan 1 kohdan sanamuodosta käy ilmi, että tämän artiklan perusteella tehdyllä päätöksellä on erityisesti sellainen vaikutus, että yritysten esittämät sitoumukset, joilla voidaan poistaa komission ennakkoarvioinnissaan määrittämät kilpailuun liittyvät huolenaiheet, tulevat velvoittaviksi. On todettava, että tällaisessa päätöksessä ei vahvisteta, että huolenaiheiden kohteena ollut käytäntö on sopusoinnussa SEUT 101 artiklan kanssa.

26 Koska komissio voi asetuksen N:o 1/2003 9 artiklan 1 kohdan, luettuna saman asetuksen johdanto-osan 13 perustelukappaleen valossa, mukaan toteuttaa pelkän ennakkoarvioinnin kilpailutilanteesta ja jättää vahvistamatta sittemmin tämän artiklan perusteella tekemässään sitoumuksia koskevassa päätöksessä, onko kilpailusääntöjä rikottu tai rikotaanko niitä vielä, ei voida sulkea pois sitä, että kansallinen tuomioistuin toteaa, että käytäntö, jota sitoumuksia koskeva päätös koskee, on SEUT 101 artiklan vastainen, ja näin ollen vahvistaa, toisin kuin komissio, että tätä artiklaa on rikottu.

27 Lisäksi asetuksen N:o 1/2003 johdanto-osan 13 ja 22 perustelukappaleessa, luettuina yhdessä, todetaan nimenomaisesti, että sitoumuksia koskevat päätökset eivät vaikuta jäsenvaltioiden kilpailuviranomaisten ja tuomioistuinten valtuuksiin päättää tapauksesta eivätkä jäsenvaltioiden tuomioistuinten ja kilpailuviranomaisten toimivaltaan soveltaa SEUT 101 ja SEUT 102 artiklaa.

28 Näin ollen asetuksen N:o 1/2003 9 artiklan 1 kohdan perusteella tehty päätös ei voi synnyttää perusteltua luottamusta kyseisille yrityksille siitä, että niiden markkinakäyttäytyminen on SEUT 101 artiklan mukaista. Kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa 39 kohdassa, sitoumuksia koskeva päätös ei voi ”laillistaa” kyseisen yrityksen markkinakäyttäytymistä, varsinkaan taannehtivasti.

29 Kansalliset tuomioistuimet eivät silti voi jättää huomiotta tämäntyyppisiä päätöksiä. Tällaiset toimet ovat nimittäin joka tapauksessa luonteeltaan päätöksiä. Lisäksi SEU 4 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu vilpittömän yhteistyön periaate ja unionin kilpailuoikeuden tehokkaan ja yhtenäisen soveltamisen tavoite edellyttävät, että kansallinen tuomioistuin ottaa huomioon komission ennakkoarvioinnin ja pitää sitä viitteenä tai alustavana todisteena kyseessä olevan sopimuksen kilpailunvastaisuudesta SEUT 101 artiklan 1 kohdan kannalta.

30 Näin ollen ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 1/2003 16 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että komission saman asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaisesti tietyistä yritysten välisistä sopimuksista tekemä sitoumuksia koskeva päätös ei ole esteenä sille, että kansalliset tuomioistuimet tutkivat, ovatko nämä sopimukset kilpailusääntöjen mukaisia, ja tilanteen mukaan toteavat sopimukset pätemättömiksi SEUT 101 artiklan 2 kohdan nojalla.

Toinen kysymys

31 Kun ensimmäiseen kysymykseen annettava vastaus otetaan huomioon, toiseen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

32 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kolmas jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

[SEUT 101] ja [SEUT 102] artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 16 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että Euroopan komission saman asetuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaisesti tietyistä yritysten välisistä sopimuksista tekemä sitoumuksia koskeva päätös ei ole esteenä sille, että kansalliset tuomioistuimet tutkivat, ovatko nämä sopimukset kilpailusääntöjen mukaisia, ja tilanteen mukaan toteavat sopimukset pätemättömiksi SEUT 101 artiklan 2 kohdan nojalla.

Allekirjoitukset